



*The Journal of Academic Social Science Studies*

**JASSS**

*International Journal of Social Science*

*Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1330>*

*Volume 6 Issue 5, p. 387-403, May 2013*

## **İLKÖĞRETİMDE DEĞERLERİN KAZANDIRILMASININ NİTELİK AÇISINDAN İNCELENMESİ\***

*QUALITATIVE RESEARCH ON TEACHING VALUES IN PRIMARY  
EDUCATION SYSTEM*

*Yrd. Doç. Dr. İbrahim HABACI*

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri, Eğitim Yönetimi  
Teftiş Program ve Ekonomisi*

*Dr. Mehmet HABACI*

*Kiev Milli Dragomanov Pedagoji Üniversitesi, Eğitim Bilimleri*

*Dr. İsmail KURT*

*Kiev Milli Dragomanov Pedagoji Üniversitesi, Eğitim Bilimleri*

*Dr. Yaşar ADIGÜZELLİ*

*Kiev Milli Dragomanov Pedagoji Üniversitesi, Eğitim Bilimleri*

*Dr. Abdülbekir KALKAN*

*Kiev Milli Dragomanov Pedagoji Üniversitesi, Eğitim Bilimleri*

### **Abstract**

The most important value to be passed down by a country to the future generations is its own culture. Each country has its own specific national values and traditions. In order to maintain these cultural values and pass them down

---

\* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

to the new generations more effectively and correctly, there should be a course which ensures that these cultural values can be taught within the scope of curriculum. Despite the fact that the course of Social Studies serves the same purpose, when it comes to practicing, some problems occur.

The more importance is attached to the education programs in schools the more importance should be attached to the teaching programs. If a nation is not aware of its own national values and does not teach its own national values to its own students, this means that this society will be under the influence of other societies. Furthermore, in the Turkish education system, it is a must to introduce the richness and history of the Turkish World's culture, and unique beauties of being a nation to the future generations. It is of a great importance that the cultural heritage of Turkish world is introduced to the future generations, especially in terms of our national values. For this reason, it should be ensured that teaching of values or in other words, universal humanitarian values is internalized by the students.

Values education is not only restricted to formal curricula. The images, statements, and each item in books evoke messages in our mind concerning our values. From this point of view, in order for making primary school children gain the values, preparing the course book of science of life has a primordial importance in terms of its content, and images to be selected. That is, this period is one of the most basic process for person as regard to development and maturing of personality.

**Key Words:** Values, Teaching of Values, Culture, Love, Tolerance, Justice, Patriotism.

### Öz

Bir ülkenin gelecek nesillere bırakabileceği en önemli değer kendi kültürüdür. Her ülkenin kendisine has, milli değerleri ve ananeleri vardır. Bu kültürel değerler nesilden nesile aktarılarak günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak bu kültürel değerlerin yok olmaması ve bu değerlerin yeni nesillere daha etkin ve daha doğru şekilde öğretilmesi için, okul ders programlarında bu kültürel değerlerin anlatılabileceği bir ders olması da gerekmektedir. Her ne kadar Hayat Bilgisi dersi bu işlevi görmekteyse de, uygulama konusunda sıkıntı yaşanmaktadır.

Okullarda uygulanan öğretim programlarına ne kadar önem veriliyorsa, eğitim programlarına da o derece de önem verilmelidir. Bir millet, kendi milli değerlerini bilmez, öğrencilerine kendi milli değerlerini öğretmez ise o öğrenci başka kültürlerin tesiri altında kalacak demektir. Ayrıca Türk Eğitiminde özellikle Türk Dünyasının kültürünün zenginliğini ve tarihini, Türk kültürünün eşsiz güzelliklerini yeni gelen nesillere anlatmak gerekmektedir. Türk dünyasının kültürel miraslarının bir sonraki nesillere öğretilmesinin, Türklüğün geleceği açısından önemi son derece büyüktür. Bu sebeple öğrencilere değerler eğitimi aşılanmalıdır.

Değerler eğitimi sadece program içerisinde resmi müfredatla verilemez. Kitap içerisindeki görseller, ifadeler her bir nesne bireyin zihninde değerlerimizle ilgili bir çağrışım yapmalıdır. Bu açıdan özellikle ilköğretim çağında öğrencilerimize değerlerimizin kazandırılmasında Hayat bilgisi ders kitaplarının yazılması, içeriği ve seçilen görseller ayrı bir önem arzeder. Çünkü ilköğretim çağı bireyin kişilik gelişimi ve kişilik olgunlaşmasında en temel aşamalardan biridir

**Anahtar Kelimeler:** Değerler, Değerler Eğitimi, Kültür, Sevgi, Hoşgörü, Adalet.

## GİRİŞ

Değer nedir? Bir şeyi değerli yapan ona yüklenen anlam mıdır yoksa bir şeyler ona yüklenen anlam ile mi değer kazanmaktadır? Öncelikle açıklanması gereken nokta; bir şeye anlam, mana yüklemekçe ona değerli demenin söz konusu bile olmadığıdır. Bir şeye değer katan, o şeye anlam yükleyendir. Yani öncelikli olarak söylenecek şey; değer olabilmeye için ona anlamlar yükleyecek bir kişinin olması gerekliliğidir. Bu nedenle değerleri insandan ayırmış gibi kendi başlarına nesnelere gibi ele almak, değerlerin sosyal yapıya bağlı olduklarını görmemek anlamına gelmektedir. (Özensel, 2003)

Değerler bireylerin günlük hayatta karşılaştıkları durumlarda, yakın ilişkilerinde, akraba-komşu- aile ilişkilerinde, bayram, düğün gibi toplu paylaşım durumlarında tepkilerini ve davranışlarını belirleyen önemli unsurlardandır (Deveci vd., 2009).

Değerler, toplumu birbirine bağlayan, toplumun devamını sağlayan, sosyal dayanışma oluşturan, toplumda uyulması gereken ortak davranış kalıplarını belirleyen unsurlardır (Yaman vd., 2009). Değerler; “insanlar veya gruplar tarafından, toplumsal yaşamda rehber olması için neyin istenen, uygun, güzel, iyi veya kötü olduğu yönünde kültürel olarak tanımlanmış standartlardır. Soyut kavramlardır. Değerler zamanla değişir ve bireyleri değerlendirmede ölçü olarak kullanılabilir” (Arda, 2003) .

Bireylerin günlük hayatta sahip oldukları ve davranışlarına kılavuzluk eden değerlerinin belli bir bütünlük arz ettiği görülmektedir. İnsan yaşamında insanın tüm tercihlerini belirleyen, varlıklara bakış açısını şekillendiren, bu bütünlük ve organizasyon, değerler sistemi olarak nitelendirilebilmektedir (Kaymakcan vd., 2011).

Toplum kendi içinde alt kurumlardan, yapılardan oluşur. Toplumun bünyesinde bulunan bu alt kurumların, kuruluşların da kendi içerisinde kendine ait değer yargılarının olduğu görülmektedir. Örneğin; aile, eğitim, din, ekonomi gibi yapılar toplumun alt kurumlarını oluşturmaktadır. Değerlerin benimsetilmesinde, yaygınlaştırılmasında, yaşatılmasında, uygulanmasında tutum haline getirilmesinde

başta aile ve eğitim kurumlarına önemli roller düşmektedir. Kişiler üstlendikleri sosyal roller ile değerleri kazanır, kendi değerlerini ifade etme imkânı bulurlar. Bu roller bireylerin sosyal yaşamlarındaki ilişkilerinde ortaya çıkan önemli görevlerdendir. Değerler, toplum içerisindeki başta eğitim kurumları olmak üzere, insanlara aktarılmaya çalışılan önemli ölçütlerdir. İyi ve kötünün belirlenmesi, olması gereken davranışların neler olduğunun ortaya konmasında değerler rehber niteliğindedirler. Ayrıca değerler; toplumdaki davranışların sonucunda sosyal kontrolü sağladıkları gibi gerektiğinde ödül ve ceza gibi pekiştiricilerle de davranışlar hakkında yargıda bulunulmasını sağlarlar (Özensel, 2003)

Bir toplumun birlik ve beraberliğinin sağlanması ve bu birlik ve beraberliğin sürdürülmesinde değerler önemli rol oynamaktadırlar. Çünkü değerlerin yozlaşması ve zamanla yaşanılmaz hale gelmesiyle birlikte toplumun birlik ve beraberliği bozulmaktadır. Bu nedenle değerler; toplumu birleştirici ve bütünlendirici niteliktedirler. Değerlerin bireysel anlamda kazanılması süreci öncelikle ailede başlar (Yaman vd., 2009).

Fichter (1990) değerlerin işlevleri şu şekilde ele almıştır (Akt: Özensel, 2003):

- (i) Tabakalaşma sistemini mümkün kılan değerler, kişilerin ve birlikteliklerdeki sosyal değerlerin yargılanmasında hazır birer araç görevi görürler. Bireylerin toplumsal hayatta insanların gözünde nerede durduğunu bilmelerini sağlar.
- (ii) Değerler, kişilerin istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen iş veya davranışları yapmalarında önem arz eder. Bir diğer ifade ile bireylerin dikkati önemli olarak görülen maddî kültür nesnelere çekilir. Ancak bu nesne her zaman birey veya grup için yararlı, en iyi olmayabilir.
- (iii) Sosyal olarak kabul edilebilir davranışların şemasını çizen değerler; toplumdaki ideal düşünme ve davranma yollarını işaret ederler. Sosyal anlamda hangi davranışların kabul edilebilir, hangilerinin kabul edilemez olduğunu ortaya koyarak sosyal hayatı düzenlemeye çalışırlar. Bu şekilde yönlendirmeler ile bireylerin davranışlarını en iyi ifade edebilecekleri yolları karşı tarafa sunmaya çalışırlar.
- (iv) Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesini sağlayan, bu rollerin gerçekleştirmesinde bireylere rehberlik eden, ilgi yaratan, cesaret veren unsurlardandır.
- (v) Değerler, sosyal kontrol ve baskı sağlayarak kontrol mekanizması oluştururlar. Kişileri kurallara, törelere uymaya yöneltirken, doğru şeyleri yapmaları için de onlara cesaret verirler. Bunun yanı sıra sosyal kontrolü sağlayan değerler; onaylanmayan davranışları engelledikleri gibi yasaklanmış davranış ve durumların neler olduğunu da belirtirler. Bireylere utanma ve suçluluk duygularını sunarak, kontrol sağlarlar.

- (vi) Kişilerin aynı değeri güden kişilere doğru çekimlenmeleriyle birlikte toplumsal bağlılık sağlanmış olur. Bir diğer ifade ile değerler; edindikleri roller ile toplumsal dayanışmayı sağlarlar. Paylaşılan ortak değerler; bir yandan sosyal dayanışma sağlarken diğer yandan da toplumsal dayanışmayı sürekli kılmaktadır.

Her toplumun kendine has belirlediği ve sosyal ilişkilerinde yaşadığı değerleri vardır. Bu değerler toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Aşağıdaki tabloda ülkelerin değer olarak kabul ettikleri ölçütler gösterilmektedir:

**Tablo 1:** Bazı Ülke Ve Kurumların Belirledikleri Değer Listesi

Ülke/kurum	Ortak değerler
<b>Türkiye</b>	Adil olma, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlık, dürüstlük, eşitlik, hoşgörü, özgürlük, saygı, sevgi, misafirperverlik, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, sağlıklı olmaya önem verme, yardımseverlik, aile birliğine önem verme
<b>Yeni Zelanda</b>	Doğruluk, itaat etme, başkalarını düşünme, dürüstlük, saygı, sorumluluk, iyi kalplilik, merhamet, görev
<b>Avustralya</b>	Tarafsızlık, gerçeğe saygı, akıl yürütmeye saygı, adalet, eşitlik, başkalarının iyiliğini düşünme, özgürlük, çeşitliliği kabul etme, çatışmalara barışçıl çözüm arama.
<b>ABD</b>	Özgürlük, gizlilik, doruluk, hukukun üstünlüğü, insan onuru, adalet, sadakat, uluslararası insan hakları, hakkaniyet, eşitlik, sorumluluk, dürüstlük, çeşitlilik, otoriteye saygı.
<b>Japonya</b>	Adalet, topluma saygı, doğaya saygı, büyüklere saygı, ebeveyne saygı, çalışkanlık, cesaret, içtenlik, özgürlük, düzen, nezaket, kibarlık, arkadaşlık, alçak gönüllülük, millet sevgisi, diğer kültürlerle saygı, vatan sevgisi.

(Ekşi ve Katılmış (2011) bu tabloyu; Arthur (2003) ve Yıldırım (2007) den faydalanarak hazırlamıştır.)

Yukarıdaki tablo incelendiğinde her ülkenin kendine özel değerlerinin olduğu açıkça görülmektedir. Örneğin çeşitliliği kabul etme, çatışmalara barışçıl çözüm arama

gibi değerler Avustralya’da göze çarpmaktadır. Japonya’da ise düzen içtenlik gibi özelliklerin birer değer olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

21. yüzyıla geldiğimizde yetiştirilmek istenen bireylerin nitelikleri incelendiğinde artık sadece salt bilgi sahibi bireyler değil; duyuşsal anlamda da sağlam bireyler oldukları göze çarpmaktadır (Yaman vd., 2009).

Değerler eğitiminin ilk kez ayrıntılı bir şekilde ele alındığı toplantı olan 18. Milli Eğitim Şurasında, değerler eğitimi ile ilgili sorumlu kurumun okullar olduğu vurgusunda bulunulmuştur. Bununla birlikte öğretmenlerin de bu konuda yetiştirilmesinin ve gerekli materyallerin de sağlanmasının gerekliliği üzerinde durulduğu görülmektedir. Bunun yanında Milli Eğitim Bakanlığının Eylül 2010’da yayınladığı ilk ders genelgesinde de değerlerimizin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yapılmasının gereklilikleri üzerinde durulduğu görülmektedir. Değerler eğitimi sadece belli başlı dersler altında verilmez. Tüm derslerin süreç içindeki uygulamalarında etkinliklerinde ve sınıf içi iletişim ortamında da değerler ile ilgili öğrenmelerin devam ettiği bir gerçektir. Bu anlamda ilköğretim döneminde Hayat Bilgisi dersleri önem arz etmektedir (Kaymakcan vd., 2011).

Değerler toplumdan topluma farklılık gösterebilen niteliklere sahiptir. Çünkü her toplumun yaşadığı coğrafya, sahip olduğu kültürel miras gibi özellikler, o toplumun sosyal yapısının farklı olmasına neden olur. Sosyal yapının farklılığı, sosyal hayattaki ilişkileri düzenleyen, sosyal unsurlardan olan değerlerin de farklılaşmasına neden olmaktadır. Ancak ne var ki değerler aynı zamanda insan ile ilgili olgulardır. Değerler, insanlar ile ilgili olduklarından bu durum, elbette tüm dünya insanları için geçerli olması gereken bazı değerlerin olmasını da kaçınılmaz kılmaktadır. Bu noktada “Evrensel Değerler” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Evrensel değerler; sahip olduğu kültürel miras, yaşadığı coğrafya özellikleri ne olursa olsun tüm insanların yaşamında geçerli olan kurallar, tüm insanların hayatında rehber niteliğinde olan kurallardır. Literatür tarandığında “Adalet, Aileye önem verme, Barış, Çalışkan olma, Dayanışma, Duyarlık, Dürüstlük, Hoşgörü, Misafirperverlik, Özgürlük, Saygı, Sevgi, Temizlik, Vatanseverlik, Yardımseverlik” gibi değerlerin temel evrensel değerler kapsamında ele alındığı görülmektedir.

Türk Milli Eğitiminin Genel amaçlarına bakıldığında burada da değerler eğitime yönelik ifadenin geçtiği görülmektedir. Bu ifade şöyledir: “Türk Milli Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini, “Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek” (meb.gov.tr, 2012).

Eğitimin önemli bir unsuru olan sosyal hayatta başarılı bir birey olma idealini gerçekleştirmek isteyen eğitim ve öğretimin temel amaçları, genel olarak ilköğretim 1,

2 ve 3. sınıflarda işlenmektedir (Habacı vd., 2012). Hayat Bilgisi ders kitapları içeriğinde bulunan metinler, etkinlikler ile bireylerin bu değerleri okuyarak ve süreç içerisinde paylaşımlarda bulunarak içselleştirmelerini sağlar. Bireylerin öncelikle kendi ülkelerinin sahip olduğu değerleri benimsemesinin yanında diğer aşamada tüm insanlık için geçerli nitelikte olan temel evrensel değerleri kazanması ve bunları yaşamının bir parçası haline getirmesi son derece önemlidir. Çünkü artık sadece kendi ülkesi ile ilgili olan bireyler değil, tüm dünya için faydalı iş, davranış ve hareketlerde bulunması gereken bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu amaçla öğrencilerin Hayat Bilgisi derslerinde, metinlerden çıkarımlarda bulunmanın yanında etkinlikler yoluyla sosyal paylaşımlarda bulunmaları sağlanmaya çalışılır. Bu sosyal paylaşım sürecinde değerler kazanılır ve yaşatılır, böylece değerlerin sürekliliği ve devamlılığı sağlanmış olur. Bu nedenle ilköğretim Hayat Bilgisi ders kitaplarında bulunan metinler, değerler eğitimi açısından önem arz etmektedir.

## **YÖNTEM**

### **Araştırmanın Önemi**

Hayat Bilgisi dersi ilköğretim öğrencilerinin başta kendilerini, çevrelerini, doğayı tanımalarında, çeşitli davranış, tutum ve beceriler kazanmalarında önem arz eden bir derstir. Bu nedenle hayat bilgisi dersinde konuların öğrencilere sunulduğu ilk kaynak olan Hayat Bilgisi ders kitaplarının içerdiği metinler değerler eğitimi açısından önem arz etmektedir. Aileden sonra hayata ilk adım atılan yer olan ilköğretim dönemi öğrencilerinin Hayat Bilgisi derslerinde metinler aracılığı ile edindikleri bilgiler kalıcı etki bıraktığından; bu ders kitaplarında verilen metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi önem arz etmektedir.

### **Araştırmanın amacı**

Bu çalışmanın amacı öğrencilerin çeşitli davranış, beceri ve tutum kazanmalarında kritik dönem olan ilkokul 3.sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında bulunan metinlerde geçen temel evrensel değerlerin ders kitaplarında ne şekilde ele alındığını, işlendiğini ortaya koymaktır. Kısaca temel evrensel değerler kapsamında ele alınabilecek bu değerlere ne tür anlamlar verildiğini, hangi anlamların yüklendiğini ortaya koymak amaçlanmıştır.

### **Evren Örneklem**

Araştırmanın evrenini ilkokul dönemindeki tüm sınıflarda okutulan ve kullanılan Hayat Bilgisi ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise 3. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitapları oluşturmaktadır. Ancak 1. ve 2. Sınıf ders kitaplarının diğerlerine oranla daha az sayıda metin içermesi ve bu metinlerin kısa oluşu nedeniyle 3. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitapları incelenmiştir.

### Araştırmanın Modeli

İlköğretim 3. Sınıf arasında Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metinlerde geçen değerleri belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yöntemi ile yapılmıştır.

Doğrudan gözlem, araştırma veya deneyin yapılamadığı durumlarda araştırmacı; araştırma problemiyle ilgili yazılı ve görsel materyallere ulaşmaya çalışır. Doküman tarama modeli de araştırmacının araştırma yapmak istediği konu ile ilgili olan dokümanları analizini içeren bir modelidir.

Nitel araştırmalarda bazen doğrudan gözlem veya görüşme yapmak mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlarda araştırma problemi ile ilgili yazılı ve görsel materyallere, dokümanlara ulaşılır. Doküman tarama araştırılması amaçlanan olgular hakkında bilgi içeren yazılı dokümanların analizini kapsar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken materyallerdendir. Bu tür çalışmalarda araştırmacı, ihtiyacı olan veriye gözlem veya görüşme yapmadan da ulaşma olanağına sahiptir. Bu nedenle doküman tarama araştırmacıya zaman ve para tasarrufu da sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:187-188).

Bu çalışmada Hayat bilgisi ders kitaplarında yer alan temel evrensel değerlerin ne şekilde ele alındığı, bu değerlere hangi anlamların yüklendiği incelenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla incelenen 3.Sınıf Hayat Bilgisi ders kitapları doküman tarama yöntemi ile incelenmiş olup, literatürden hareketle belirlenen temel evrensel değerler ışığı altında incelenmeye çalışılmıştır. Bu temel evrensel değerler 13 tane olup; Adalet, Aileye Önem Verme, Barış, Çalışkanlık, Duyarlı Olma, Hoşgörü, Özgürlük, Sağlık, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Vatansızlık, Yardımseverlik gibi değerlerdir.

### Bulgular ve Yorum

İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında adalet değeri incelendiğinde adalet değerinin; ayırım yapmamak, eşitsizliklerin ortadan kaldırılması anlamlarına geldiğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Adalet; toplumda düzenin sağlanmasında, insanların güven içerisinde yaşamasında çok önemli bir kavramdır. Adalet değeri; insanların adil, eşitlikçi olmasını sağladığından bu değer olmadığında insanlar birbirinin hakkını gasp eder. İnsanlar hür ve özgür bir şekilde davranamaz. Bir kişinin çıkarları için geçerli olan kurallar, başkaları için geçerli olmaz. Bu durumda toplumsal düzen tamamıyla bozulur. Bu durum en iyi "Adalet olmayınca bir yerde, insan düşer o yerde her derde" açıklamaktadır. Nitekim atasözleri, bizim değerlerimizi en iyi şekilde ifade eden kalıplardır. Atalarımızın da ifade etmek istediği asıl mesele, insanların adalet değerinden yoksun olması halinde her türlü olumsuz duruma karşılaşılabilecekleridir. "Hayatımın en mühim prensibi, kimseye hiçbir şekilde adaletsiz davranmamaktır" diyen Sokrates; "Kuvvete dayanmayan adalet aciz, adalete dayanmayan kuvvet zalimdir." Blaise Pascal bu sözleriyle adaletin ne derece önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu nedenle adalet, çocuklara verilmesi gereken temel evrensel değerlerden biridir. Çocuklara adalet değeri verilirken, öncelikle onların



kendi günlük hayatlarında karşılaştıkları durumlar ile ilgili örnekleri adalet değeri ile bağdaştırmaları sağlanmalıdır. Bu konuda düşünceleri, fikir yürütmeleri için desteklenmeleri de ayrıca önemli hususlardandır.

Aile çocuğun kişiliğinin gelişiminde, karakterinin yerleşmesinde önemli bir kurumdur. Çocukların kendilerini en rahat ve huzurlu hissettiği, duygu, düşünce ve davranışlarını sergilemekten çekinmediği yerdir aile. Bu nedenle incelenen Hayat Bilgisi ders kitaplarında aileye önem verme değeri ile ilgili olarak; aileye verilen önem, anne, baba, kardeş ve diğer aile büyüklerine değer verme gibi mesajların verildiği görülmüştür. Bu değerlerin verilmesi çocukların gelişimlerinde çok önemli rol oynamaktadır. Bugün baktığımızda suç işleyen çocukların daha çok ailesinden ayrı büyümüş, yetişmiş çocuklar oldukları gözden kaçmamaktadır. Çünkü aile sıcaklığı; çocukların kendilerini güven içerisinde hissetmelerine, başkalarına karşı ailede gördükleri sevgi ve merhameti sergilemelerine sebep olmaktadır. Bu nedenle aileler çocuklarına kendileri için çok önemli ve değerli olduklarını hissettirmelidir. Ailenin önemli olduğunu onlara ifade ederek değil de onların bunu yaşamasını sağlayarak öğretmelidir. Bu durumda kendi içinde yaşadığı sıkıntılar dolayısıyla çıkmaza giren çocuk, çözümü ailesinde arayacak, başka yabancı kişilerin yanlış yönlendirmelerinin tuzağına düşmeyecektir. Aksi takdirde aile değeri oturmamış bir çocuk; başkalarının piyonu olmaktan, istemediği işleri yapmaktan geri duramayacaktır.

Aileye önem verme değeri, aile ile olan güzel ilişkilerde ve diyaloglarda yaşanır. Ancak burada şunu da unutmamak lazımdır: Aile sevgi, saygı, hoşgörü, sorumluluk, adalet, yardımseverlik, dayanışma, duyarlık vs. gibi tüm değerlerin yaşandığı ve yaşatıldığı bir kurumdur. Burada her değer; çeşitli uygulamalar ve pratikler ile öğrenilmekte ve yaşanmaktadır. Aileye önem verme değeri, aslında tüm değerlerin temelini oluşturması nedeniyle çok önemlidir.

Barış; insanların bir arada mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşaması için gerekli en temel değerlerden biridir. Bugün dünyaya baktığımızda işgaller, savaşlar, çatışmalar ve kavgalara rastlamaktayız. Her geçen gün ülkelerin birbirine karşı cephe aldığı, karşılıklı hesaplaşmaların suçsuz birçok canlının hayatına mal olduğu görülmektedir. Bu nedenle ders kitaplarında barış değerinin daha çok işlenmesinin, kitaplardaki metinler aracılığıyla günlük hayat ile bağlantı kurarak daha çok etkinlikler yaptırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir. Böylece günlük hayat ile ilişkilendirerek bu değerın önemini kavramaları sağlanmış olacaktır. Zaten günümüzde eğitimin yeni hedefi, çocukları bilgi yığını yapmak değil; onların öğrendikleri bilgileri kullanabilmesini sağlayacak etkinlikler yaptırarak bilgiyi yeniden yapılandırmalarını sağlamaktır.

Hayat Bilgisi ders kitaplarında işlenen bir diğer değer de çalışkan olma değeridir. Bu değer ile ilgili bulgular ders kitabında bulunan çalışkanlık değerinin;

üretme, başarı gibi kavramları ifade ettiğini göstermektedir. Ayrıca ders kitaplarında bu değer; günlük hayattaki ünlü kişiler aracılığıyla ifade edildiğini göstermektedir. Bu çocuklar için son derece önemli bir durumdur. Çünkü o yaştaki çocuklar için sanatçılar, ünlüler, liderler, çizgi film kahramanları vs. çok önemli bir yer tutmaktadır. Örnek aldıkları bu kişilerin yaptıklarını, davranışlarını, sözlerini çok iyi gözlemekte ve bir süre sonra onlar gibi davranmaya, onlar gibi konuşmaya başladıkları görülmektedir. Ders kitaplarında çalışkan olma ile ilgili olarak ünlülerin rol model olarak sunulmasının, çocukların bu değeri anlamaları ve içselleştirmelerinde önemli olduğu düşünülmektedir.

İlköğretim dönemi, çocukların kişiliklerinin şekillenmesinin devam ettiği, belli alışkanlıkların, prensiplerin yerleştiği bir dönem olması nedeniyle kritik dönemdir. Bu dönemde, çocukların çalışkan olmayı öğrenmesi, bir şeyler başarmaktan bir şeyler üretmekten zevk alması, çalışmanın önemini ve değerini kavramasına yönelik yapılacak faaliyetler gerçekleştirilmelidir. Ders kitaplarına bakıldığında bu değer ünlü bilim adamları, mucitler ile işlenmiş olduğu görülmektedir. Böylece çocuklara bilim adamı olmak, bir şeyler üretmenin aslında zor olmadığı, sadece çok çalışmanın bir eseri olduğunun açık ve net bir şekilde gösterilmesi gerekmektedir. Bir öğretiminin öğrencilerine yapabileceği en büyük iyilik onları, yapabileceklerine inandırmasıdır. Bazen öyle olur ki öğrenciler yıllarca bir derste başarısız olurlar, o derste etkinlik göstermezler. Bir gün başka bir öğretmen gelir; o öğretmen çocuğun derse bakış açısını değiştirir. Bir de bakılır ki öğrenci artık o derste çok aktif, o ders ile ilgili görevleri özveri ile yapıyor, bunun sonucunda da o derste kimsenin inanmayacağı kadar başarılı oluyor. Burada değişen ne derstir, ne de öğrencinin zekâsıdır. Burada değişen sadece öğrencinin zihnindeki tabulardır. Bu tabuları yıkan da o öğretiminin öğrenciyi yapabileceğine inandırma gücüdür. Bunun için ders kitaplarında bu değer işlenmesinde kullanılan örneklerin bu yönde olması, başarmayı, üretmeyi vurgulaması son derece önemlidir.

Temel evrensel değerlerden bir diğeri de duyarlılıktır. Duyarlı olmak; belli önemli şeylere karşı bireylerin hassas davranması anlamına gelmektedir. Ne yazık ki bugün ülkemizde insanlar eski duyarlılıklarını pek gösterememektedirler. Herkes kendini düşünmekte, başkalarının hassasiyetlerine, çevreye karşı duyarlı olamamaktadırlar. Bunun için bu değer ders kitaplarında örnek olaylar aracılığı ile işlenmesi çok önemlidir. Böylece öğrenciler duyarlı olmanın ne demek olduğunu günlük hayat ile ilişkilendirerek kavrayacaklar, bu konuda hassasiyetlerini geliştireceklerdir. Günümüzde en çok unutulmuş ya da eskisi kadar düşünülmeyen en önemli durum, başkalarının haklarına başkalarının özgürlüklerine karşı duyarlı olunmasının gerekliliğidir. Örneğin insanlar konuşma ve davranışlarında başkalarının hassasiyetlerini düşünmeden, onların hakkını gasp edebileceğini planlamadan hareket etmekte, bu konularda duyarlılık gösterememektedirler. Bu nedenle de toplumda anlaşmazlıklar, uyumsuzluklar çıkmaktadır. İşte tam da bu noktada duyarlılık değerinin işlev göstermesi ve yaşatılması çok önemlidir. Hayat Bilgisi ders kitaplarında da duyarlılık ile ilgili olarak çevreye olan duyarlılık kavramına vurgu yapıldığı

görülmektedir. Burada çevreye duyarlılığın vurgulanmasının altında yatan asıl amacın; gittikçe kirlenen dünyanın bu durumuna karşı yeni nesli bilinçlendirerek, çocukların bu konuda duyarlık kazanmalarını sağlamak olduğu düşünülmektedir.

Değerler toplumsal hayatı şekillendiren, ona yön veren önemli faktörlerdendir. Bunların başında da dürüstlük değeri gelmektedir. Dürüstlük ders kitaplarında; yalan söylememek, verdiği sözü tutmak, güvenilir olmak, aldatmamak anlamlarına gelmektedir. Bu değer işlendiği kısımlarda genellikle, dürüst olmayan insanlara kimsenin güvenmeyeceği belirtilerek çocukların bu değeri daha iyi pekiştirmesi amaçlanmıştır. Bu dönem çocukları için başkaları tarafından sevilme ve başkalarının onay görmek çok önemlidir. Bunun için ders kitaplarındaki bu yaklaşımın; çocuklar perspektifinden bakılarak onları daha çok etkilemek olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim günümüzde aldatma, kandırma, dolandırma gibi olumsuz ve kötü durumların sayısının arttığı açıktır. Ders kitaplarında bu değer işlenerek, öğrencilerin bu konu üzerinde düşünmesi ve etkinliklerde bulunması sağlanarak; olumsuz bu durumlarının sayısının azaltılabileceği düşünülmektedir.

Temel evrensel değerlerden diğeri de hoşgörüdür. Hoşgörü anlayışlı olma, bazı küçük hataları görmezden gelme anlamlarına gelmektedir. Bu değer tüm toplumlar tarafından kabul edilen evrensel nitelikte bir değerdir. Bugün baktığımızda insanların birbirine karşı tahammülünün azaldığı; trafikte, sıra beklerken, konuşma yaparken herkesin birbirine karşı anlayışsız olduğu görülmektedir. Çünkü herkes kendisi dışındaki insanlarda bir eksik, hata, kusur aramakta; bunun sonucunda da gerginlikler yaşanmaktadır. Evrensel anlamda tanınan Mevlana'nın bu konudaki görüşü manidardır: "Sen bakmasını bil de dikende gül gör, dikensiz gülü herkes görür." (akademik.semazen.net). Önemli olan insanlarda hata, kusur arayıp; yaşasın buldum diye düşünmek değildir. Önemli olan hataları, kusurları görmemeye çalışmak, herkesin güzel yönlerini bulup, adeta dikende gülü görmektir. Burada dikende gülü görmekten kasıt; insanların her birinin iyi vasıfları olabileceği gibi, kötü vasıfları olabileceğinin de bilincinde olunmasıdır. Önemli olan insanları kötü özellikleri ile hatırlamak, onları her gördüğünde onların olumsuz özelliklerini zihnine getirmek değildir. Bilakis tüm kötü özelliklerine rağmen onun sahip olduğu bir tane bile olsa güzelliği bulup, o güzellik çerçevesinden ona bakabilmektir. İşte insani değerlerin en güzel tarafı da budur. Ders kitaplarına bakıldığında verilen metinlerde ve resimlerde hoşgörü kavramının altında sevgi değerinin de yattığı; ikisinin aslında iç içe olduğu görülmektedir.

İnsanın yaşaması ve yaşamını sürdürebilmesi için özgür olması, özgür bir şekilde davranabilmesi çok önemlidir. Esir halinde tutsak bir şekilde yaşamının yaşamak olmadığını ifade eden Atatürk bu konunun önemini en iyi açıklayan liderlerdendir. Bu nedenle özgürlük kapsamında ele alınabilecek metinlere ve resimlere bakıldığında, buralarda Atatürk'ün örnek verilerek öğrencilerin bu konuyu

daha iyi algılamalarının sağlandığı düşünülmektedir. Özgürlük deyince sadece insanların esir veya tutsak olmaması anlamları çıkarılmamalıdır. Özgürlük; bir insanın önceden sahip olmadığı, başkalarının sahip olduğu hakka kavuşması anlamında da değerlendirilebilmektedir. Atatürk; hem yurdunun düşmanlardan temizlenerek özgürlüğünü sağlamış bir kişidir hem de vatandaşlarına önceden sahip olmadıkları hakları sunarak onlara özgürlükler tanımış bir liderdir. Bu kapsamda düşünülerek ders kitaplarında, özgürlük değerinin işlendiği birçok yerde Atatürk'ün de belirtildiği düşünülmektedir.

İnsanların başarılı olması, hayatlarını devam ettirebilmesinin ön koşulu sağlıklı olmalarıdır. Çünkü sağlık olmadığı takdirde; hiçbir şeyin gerçekleşmesi mümkün değildir. Bu nedenle de ilköğretim düzeyindeki öğrencilere bu değer aktarılırken; beslenme, spor yapma, temiz olma gibi önemli hususlar üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu dönem çocukların gelişimleri açısından kritik dönem olması nedeniyle, çocukların dikkatini çekmek, bu konuda onları daha çok uyarmak amacıyla ders kitaplarında resim ve metinler ile sağlıklı olma değerinin işlendiği yargısına varılmıştır. Gün geçtikçe hayatımızda türlü türlü hastalıkların, toplu ölümlere sebep olabilecek virüslerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu nedenle çocukların bu konuda bilinçlendirilmesi, bu hastalıklara karşı önlemlerin alınması noktasında çok önemlidir. Çünkü genelde insanların hastalandıktan sonra kendi sağlıklarını daha çok önemser oldukları görülmektedir. Bu yanlış tutumu değiştirmenin tek yolu; insanları sağlıkları ve sağlıklarını tehdit edecek durumlar hakkında bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir. İş işten geçtikten sonra gösterilen çabaların kimseye faydasının olmadığı unutulmamalıdır.

Saygı; insanlar arası ilişkileri düzenleyen önemli değerlerden biridir. Ders kitaplarına bakıldığında daha çok bireylerin büyüklerine karşı gösterdiği saygı üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu değer sunulurken; bu değeri ifade eden hitap sözcüklerinin de kullanıldığı göze çarpmaktadır. Böylece saygı değerinin ne olduğu, saygılı olmanın neleri gerektirdiğinin mesajının verilmek istendiği düşünülmektedir. Tüm değerler gibi saygı değeri de çocuklar için çok önemlidir. Bazen insanları ilk etapta sevmeyebiliriz. Ancak saygı duyarız. Bir zaman sonra görülür ki saygı duyulan bu bireylere karşı zamanla sevgi duyguları gelişmektedir. Yani saygı, sevginin temelinde olması gereken bir değer olarak anlaşılabilir. Bunun yanında saygının temelinde hoşgörü de vardır. İnsanlara duyulan saygı hoşgörü kapsamında ele alınabilir. Büyüklerin yaptıklarına saygı duymak aynı zamanda onların yaptıklarını hoş görmeyi de gerektirir. Burada ifade edilmesi gereken bir başka husus da, ders kitaplarında saygı kapsamında öz saygının; yani bireyin kendisine olan saygısının da ele alındığı görülmektedir. Bu durum çocukların özgüvenlerinin oluşmasında çok önemlidir.

Sevgi; tüm değerlerin, insan ilişkilerinin, hayatın temel taşı niteliğinde olan evrensel nitelikte bir değerdir. Hayat Bilgisi ders kitapları incelendiğinde bu değer; en çok ele alınan değer olduğu görülmektedir. Sonucun böyle olmasında sevgi değerinin tüm değerleri kapsayacak nitelikte olduğu anlayışının var olduğu

düşünülmektedir. Hoşgörü, saygı, dayanışma, yardımseverlik, aileye önem verme vs. değerler temelinde sevginin olmasını gerektirir. Ders kitapları sevgi teması kapsamında değerlendirildiğinde, resimlerle birlikte sevgi temasının işlendiği, çocukların sevmesi gerektiği şeylerin belirtilerek örneklendirildiği görülmektedir. Böylece çocuğun sevdiği veya sevmesi gerektiği şeylerin belirtilerek, onların bu sevgiler hususunda farkındalıklarının geliştirilmesinin istendiği anlaşılabilmektedir. Zaten eğitimin de temel amacı öğrencilerde farkındalık yaratarak, etrafındaki olayları, durumları öğrendikleri ile ilişkilendirmesini sağlamaktır.

Sevgi; her şeyden önce bireyin kendini sevmesiyle anlam bulur. Kendini seven insan, çevresindekileri, hayatı, yaptığı işi her şeyi sever. Bu insanın hayata ve kendine olumlu bakmasını ve bunun sonucunda da hayattan zevk alarak, biyolojik ve psikolojik anlamda sağlıklı olmasını sağlar. Bunun için çocuklara bu değer en iyi şekilde aktarılması ve onların bu değeri yaşamalarının sağlanması gerekmektedir. Sevginin olmadığı toplumlarda diğer değerler olmadığı gibi, huzur, merhamet, mutluluk olmayacaktır. Bunun sonucu olarak da toplumda uyumsuzluklar, düzensizlikler baş gösterecektir. Bugün dünyada meydana gelen savaşlarda, çatışmalarda, kavgalarda bir neden aranacaksa; bu neden sevgi değerinin gün geçtikçe değerini ve önemini yitirmesidir. Eğitim-öğretim ortamlarında en çok kullanılan kaynaklar olması bakımından önem arz eden ders kitaplarında, bu değer en iyi şekilde resimler vs. ile de desteklenmeye çalışıldığı görülmektedir.

Sevgiden sonra ders kitaplarında en çok işlenen değer sorumluluk olduğu görülmektedir. Hayat Bilgisi ders kitaplarında sorumluluk değerinin kişinin yapması gereken görevi en iyi şekilde eksiksiz yapması olarak işlendiği görülmektedir. Burada çocukların ödevlerini yapması, verilen görevleri eksiksiz yerine getirmesinin önemi vurgulanmaktadır. Çocukların kişisel sorumluluklarını yerine getirmesinin gerekliliği, daha okul öncesi dönemden başlayarak öğretilmeye çalışılmaktadır. Sorumluluk günlük hayattaki işlerin yürütülmesinde ve yürütülmesinde çok önemli bir faktördür. Burada belirtilmesi gereken önemli bir husus da sorumluluğun sadece bir işi yapmaktan ibaret olmadığı, insanların sorumlulukları arasında başkasının sorumluluğunu üstlenmek gibi şeylerin de olduğudur. Yani insanın yapması gereken işlerin sorumluluğu olduğu gibi, kendine karşı, ailesine karşı, eşine karşı, arkadaşlarına ve çevresine karşı da yerine getirmesi gereken vazifeleri vardır. Bu nedenle sorumlulukların farkında olmak hayatı düzene sokan bir değerdir. Yani aileye önem verme ve sorumluluk değerleri bazen birlikte işlev görmektedir.

Sorumluluk duygusu gelişmiş bireyler, başkaları tarafından yönlendirilme ihtiyacı duymazlar. Çünkü onları içten kontrol eden bir mekanizma vardır. Bu mekanizma onların yapması gerekenleri yapması için sürekli denetim halindedir ve kişiyi bu noktada uyarır. Kişi kendiliğinden bu süreci tamamlar. İşte sorumluluk kişinin, kontrol mekanizmasıdır. Günlük hayatta ödevlerini yapmaları konusunda

sürekli çocuklarını uyaran anne-babalarla sık karşılaşmaktayız. Aslında çocuk ödevlerini yapması için uyarılmamalı, çocuğa bunu yapmanın bir sorumluluk olduğu bilinci verilmelidir. Aileler, bazen çocuklarının iyilikleri için her işi yapmak isterler. Çocuğun onu yapamayacağını, yaparken zorlanabileceğini düşünerek çocukları için iyilik yaptıklarını zannederler. Oysa çocuklara verilecek küçük sorumluluklar ve çocukların bu sorumluluklarını yerine getirirken yalnız kalması onların bu değeri kazanmasında çok önemlidir. Bunun için sorumluluk değerinin ders kitaplarında bulunan etkinlikler aracılığı ile çocuklara kazandırılması ve yaşatılması çok önemlidir.

Temel evrensel değerler kapsamında ele alınan bir diğer değer de vatanseverliktir. Bir kişinin vatanını sevmesi, ona olan bağlılığı, vatani için fedakârlıklarda bulunmasının işlendiği ders kitaplarında bu değer resimlerle desteklendiği görülmüştür. Bu resimlerde başta Atatürk olmak üzere ülkesini seven kişileri gösterdiği görülmektedir. Burada Atatürk örnek gösterilerek, onun vatani uğrunda özveri ile çalıştığı, birçok eser bıraktığına vurgu yapıldığı görülmektedir. Ders kitaplarında vatanını sevmenin bu eserleri yaşatmak olduğu, bunun için çok çalışmak gerektiğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Vatanını sevmek; vatani için her türlü özveride bulunmak, vatanını ifade eden sembollerini sevmek, bu uğurda çok çalışmaktır. Görüldüğü gibi bu değer temelinde de sevgi vardır. Çocuklara belirtilmesi gereken en önemli husus; vatanını sevmenin sadece topla tüfekte cephelede çalışmak olmadığıdır. Bir insanın çok çalışarak, yeni şeyler üreterek vatanına katkıda bulunmasının, başarılı olmasının da vatanını sevmek vatanına hizmet etmek demek olduğunun, çocuklara öğretilmesi çok önemlidir.

Yardımseverlik, başkalarının yapması gereken vazifeleri paylaşarak, bu kişilerin bu işleri daha kolay ve daha rahat yapmalarını sağlamak, ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda gerekenleri yapmaktır. Bugün dünyaya baktığımızda yardıma muhtaç durumda olan fakir halklara karşı birçok ülkenin yardımda bulunduğu görülmektedir. Bu durum özelde düşünüldüğünde insanların birbirine olan bağlılıklarını artırdığı gibi, evrensel anlamda düşünüldüğünde tüm farklılıklarına rağmen insanların birbiri ile yardımlaşmasının gerekliliğini göstermesi açısından çok önemlidir. Ders kitapları bu değer kapsamında ele alındığında; genellikle yardımlaşmanın olduğu işlerin daha kolay olacağına ve bunun insanlar arasında bağlılığı artıracığına yönelik mesajlar verildiği görülmektedir. Bu değer çocuklara kazandırılması çok önemlidir. Çünkü bazen haberlerde ve günlük yaşantımızda, zor durumda olduğu halde kimsenin yardımına yetişmeyen, yanından sorumsuzca geçen insanları görmekteyiz. Bu gerçekten kötü bir durumu ifade etmektedir. Ne olursa olsun, bir kişinin ihtiyacı olduğu durumlarda ona yardım edilmesinin gerekliliği çocuklara bildirilerek, onların bu konuda bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

Yardımseverlik değeri düşünüldüğünde vurgulanması gereken bir diğer önemli nokta; yardım etmek kadar gerektiğinde yardım istemenin de öğretilmesinin gerekliliğidir. Kişi yapmak istediği şeyleri yaparken bunu daha iyi bilen, katkı sağlayabilecek kişilerle paylaştığı takdirde daha güzel sonuçlara ulaşacağını bilmelidir.

## ÖNERİLER

### Eğitim Programı Açısından Öneriler:

- Milli Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilere öğretilmek istenen milli değerlerin neler olacağı belirlenmelidir. Bu değerler arasında seçilecek ve öğrencilere öğretilen olan milli kültür ve milli değer öğeleri tespit edilmelidir.
- Türk Milli Eğitim Sisteminin ilkelerinin içerisinde bulunan ve her Türk evladının bu Türk Milliyetçiliğini ve vatanseverliğini özümseyen değerlere daha çok önem verildiği, eğitim programları hazırlanırken eğitim programının içerisine dahil edilmelidir.
- Öğretmen adayları yetiştirilirken, onlara Türk Kültürü hakkında detaylı bilgi verilmeli ve Türk değer ve kültürüne uygun bireyler yetiştirmeleri duygusu aşılmalıdır.
- Ülke genelinde her okulda, her sınıf düzeyinde mutlaka Türk kültürünü öğrenciye tanıtmaya merkezli ders olmalıdır. Her sınıf düzeyinde öğrenciye Türk kültürünün önemini ve değerini anlatacak bir dersin verilmesi, zorunlu eğitimin 12 yıl olması hesap edilirse, bu süre zarfında mezun olan bir öğrenci Türk kültürü hakkında yeterli bilgiye ulaşacağı düşünülebilir.
- Öğrencilerin davranışlarını Türk kültür ve değerlerine göre yönlendirebilmek için yazılı ve görsel basınında desteğini almak gerekmektedir. Çünkü gençler genel olarak medyadaki kişilerin tavır ve davranışlarını sergilemektedirler. Yazılı ve görsel basının Türk kültür ve değerlerine karşı gençleri özendirici yayınlar yapması sağlanmalıdır.

### Okul İdaresi Açısından Öneriler:

- Okul içerisinde en yetkili kişi müdürdür. Bu sebeple okul içerisinde bulunan tüm binalar ve gereçler müdürün inisiyatifi içerisinde. Okul içerisi ve okul çevresinin Türk kültürüne uygun hazırlanma durumunu en iyi etkileyecek olan müdürdür. Okul idarecilerine bu konu hakkında belirli aralıklarla seminer verildiği takdirde, öğrencilerin Türk kültürü konusunda psikolojik olarak hazırlanması sağlanabilir.
- Okul idaresi okul içerisinde öğrenci açısından görülen en yüksek makamdır. Bu nedenle öğrenciler, okulda üst makamda olan kişileri örnek alacaklardır. Öğrencilerin gözünde bir idol olan müdürler, Türk kültür ve değerlerine göre davranış sergiledikleri takdirde öğrencilerde Türk kültür ve değerlerinin alışkanlık haline gelmesi hızlanacaktır.

**Öğretmenlere Öneriler:**

- Öğretmenler girdikleri derslerde Türk kültür değerlerinin üzerinde özellikle durmalıdır. Ders konularının içerisinde geçen her türlü kültürel öğelerin öğrenciler tarafından benimsenmesi için bu kültür öğelerinin sınıf içerisinde ve dışarısında nasıl davranış haline getirilebileceği öğrencilere uygulama şeklinde gösterilerek anlatılmalıdır.Çünkü değerlerimiz davranışlarımızla çevremize yansıtılmalıdır.Öğretmenlerimizi değerlerimiz dışında davranmalarını hayal edemeyiz.
- Sınıf içerisinde ve sınıf dışında Türk kültür ve değer öğelerine uygun davranan öğrencilere ödül verilmelidir. Hatta verilen ödülün hem değerli olmasına çalışılmasına hem de yine Türk kültür ve değerlerini yansıtan ödüller olmasına özen gösterilmelidir.
- Her millet onurunu korumalıdır.onurunu korumak demek tarih sahnesinde olagelen olumlu veya olumsuz tüm birikimlerimizi benimsemek demektir. Öğretmen daha çok olumlu ve şanlı geçmişimizle ilgili örnekleri bu günkü bazı olaylarla beraber yorumlayabilmelidir. Bu açıdan öğretmenlerimizde en azından tarih şuuru,dil ,millet olma ve din şuuru gibi değerlerle donanımlı olmalıdır.Öğretmenler bir milletin stunları gibidir.onlar geleceğe yön verir
- Öğrencilere Türk kültür ve değerlerini yansıtırken ve anlatırken bunu sadece sınıf içerisinde ders kitaplarıyla yetinilemeyeceği için tarih sahnesinde milletimizin yaşadığı ve geriye emanet olarak bıraktığı iz ve emanetler bu günün nesillerine tanıtılmalıdır.Tanıtılırken o devrin şartları çok iyi bilinmelidir.



## KAYNAKÇA

- ARDA, E., KILIÇGEDİK, N., BAKAN, S., KEMER B. (2003). Sosyal bilimler el sözlüğü. Erhan Arda (Ed.) . İstanbul: Alfa yayınları.
- DEVECİ, H., AY, T. S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 1(6), s:167-181
- EKŞİ, H., KATILMIŞ, A. (2011). Karakter Eğitimi El Kitabı. Ankara: Nobel Yayınları.
- HABACI, İ.- SİVRİ, M.- ERDİK, C. -ADIGÜZELLİ, Y. - KAYA, İ.: (2012) İlköğretim 1-2-3. Sınıf Öğrencileri İçin Hayata Hazırlık Projesi. 11. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu. Rize Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 24-26 Mayıs 2012
- KAYMAKCAN, R., MEYDAN, H. (2011). Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Programları Ve Öğretmenlerine Göre Değerler Eğitimi. Değerler Eğitimi Dergisi. Cilt 9(21), 29-55
- ÖZENSEL, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. Değerler Eğitimi Dergisi. 1 (3), 217-239.
- YAMAN, H., TAFLAN, S., ÇOLAK, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Değerler. Değerler Eğitimi Dergisi. 7(18), S:107-120.
- YILDIRIM, A., ŞİMŞEK, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- [http://akademik.semazen.net/author\\_article\\_print.php?id=1194](http://akademik.semazen.net/author_article_print.php?id=1194) adresinden 20.01.2013 tarihinde erişilmiştir.
- <http://ehis.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?sid=fc92398c-1f77-4ebf-b403-08051a9a7057%40sessionmgr10&vid=1&hid=22> adresinden 22/12/2012 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.dem.org.tr/ded/21/ded21mak2.pdf> adresinden 02/02/2013 tarihinde alınmıştır.
- <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> adresinden 25.01.2013 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.dem.org.tr/ded/3/ded3mak9.pdf> adresinden 22/02/2013 tarihinde alınmıştır.
- <http://www.dem.org.tr/ded/18/ded18mak5.pdf> adresinden 05/02/2013 tarihinde alınmıştır.